

TİSK AYLIK EKONOMİ BÜLTENİ- EKİM 2014 (SAYI: 68) 28.10.2014

GENEL DEĞERLENDİRME

“KİŞİ BAŞINA GELİRDE TIKANMA”

- FED'in parasal genişlemeye son verme takvimi 2016'ya kalabilecek.
- ABD, Japonya, Kanada ve İngiltere'nin büyüme oranlarında istikrar yakalandı. Euro Alanı 2014'te beklentilerin altında büyüyecek ve yılı %0,8'lik büyüme ile kapatacak.
- Dünya genelinde enflasyon sorunu bulunmazken, AB başta olmak üzere kimi ülkelerde fiyatların artmaması sorun olarak kaydediliyor. Türkiye en yüksek enflasyon oranı sıralamasında dünyada üçüncü ülke konumunda ve IMF'ye göre 2015 yılında beşinciliğe inmesi bekleniyor.
- IMF'ye göre Türkiye'de işsizlik 2015'te de temel sorunlar arasında yer almaya devam edecek. Türkiye dünyanın belli başlı ülkeleri içinde işsizlik oranının en yüksek olduğu on birinci ülke; 2015'te işsizliğin artacağı tahmin edildi. Türkiye cari açık oranının en yüksek olduğu ülke ve yetersiz büyüme, yüksek enflasyon ve yüksek işsizlik ile birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye riskli ülkeler arasında bulunuyor.
- Orta Vadeli Program (2014-2017) açıklandı. Enflasyonla mücadele, cari açığın azaltılması, sıkı para ve maliye politikasına devam edilmesi, yurt içi tasarrufların artırılması, yatırım ortamının iyileştirilmesi, çeşitli alanlardaki yapısal dönüşüm ve reformların tamamlanması 2015 yılı öncelikleri arasında bulunuyor.
- OVP ile %5'lik büyüme oranından vazgeçildi, daha gerçekçi hedefler konuldu. Bununla birlikte, Türkiye'nin %4 büyüme hedefini de yakalaması zor görünüyor. Nitekim dış talepte ciddi sorunlar var. IMF'nin Euro Alanı için 2015 yılı büyüme tahmini %1,3. Ortadoğu ve Kuzey Afrika pazarında siyasi kargaşa devam ediyor. İç talebi belirleyen hanehalkı tüketimi ve özel sektör yatırımları azaldı. TCMB, 2011 yılından bu yana sürdürdüğü döviz kurunu kontrol politikasından OVP ile vazgeçiyor. Böylece döviz kuru ve enflasyon arasındaki sıkı ilişki nedeniyle riskler de artıyor.
- Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi %1,4 Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %0,7 düştü. Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %11,7 arttı.
- Temmuz 2014'te işsizlik oranı %9,8 oldu. Oran gençlerde %18,2'ye yükseldi. Mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik oranı %10,4 oldu.
- Cari işlemler açığı ilk sekiz ayda 16,2 milyar dolar azaldı. Yabancılar Ocak-Ağustos döneminde 1,9 milyar dolar net yatırım yaptı. Kayıtdışı döviz girişi 9,1 milyar dolara ulaştı.
- FED'in parasal genişletmeyi zayıflatması Türkiye ekonomisini etkiledi. Kişi başına GSYH düzeyi 2008'den beri 11.000 dolara ulaşmıyor. Türkiye'nin potansiyel büyüme oranını yakalayabilmesi için yapısal reformlara hız kazandırılması gerekiyor.

Dünya Ekonomisi:

FED'in büyüme oranındaki artışa ve işsizlik oranındaki düşüğe paralel olarak 2015 yılında parasal genişlemeye son vermesinin neden olacağı faiz oranı yükselişinin finansal ve reel piyasalar üzerindeki muhtemel etkileri, Ekim ayında ekonomi dünyasındaki başlıca tartışma konusunu oluşturmuştur. Ancak ABD'nin bu kararının sadece ABD ekonomik verileri ile ilişkilendirilmesinin doğru olmadığına yönelik görüşler de öne çıkmaya başlamıştır. Küresel hasılanın yaklaşık %25'ini yaratan bir ülke olarak ABD'nin bu tür kararları alırken, küresel ekonominin kalan kısmını da gözetmek durumunda olduğu açıktır. Nitekim son günlerde AB'de ekonominin durgunluk noktasına yaklaştığına ilişkin verilerin artması ile FED'in faiz oranı kararını 2016'ya bırakabileceği yönünde sinyaller de gelmeye başlamıştır.

Ekim ayında yayınlanan IMF raporları çerçevesinde küresel ekonominin görünümüne bakıldığında ABD, Japonya ve Kanada'da büyümede istikrar yakalandığını görülmektedir. Bu ülkelere Avrupa'dan İngiltere de katılmıştır. ABD ekonomisi yılın ikinci çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %2,6 büyüyerek (2014'ün ilk çeyreğine göre %4,6 büyüdü) beklentilerin üzerinde bir oranı yakalamıştır. Kanada %2,3 büyümüştür. Japonya'da büyüme oranı %0,9'da kalsa da, son üç yılda üst üste büyüyerek istikrarlı bir büyüme trendi göstermiştir.

Yine IMF raporlarından yola çıkıldığında, Euro Alanı'nın 2014 yılında beklentilerin altında büyüyeceği anlaşılmaktadır. IMF'ye göre Euro Alanı yılı %0,8'lik bir büyüme oranı ile kapatacaktır. AB'nin üç büyük ekonomisinden İngiltere %3,2'lik büyüme oranı ile öne çıkarken, Almanya %1,4 ve Fransa %0,4'lik oranlarla beklentilerin altında büyümüştür. Yılın ikinci çeyreğinde AB'nin krizden en çok etkilenen ülkeleri (PIIGS ülkeleri) kapsamında İtalya %0,8; İspanya %1,3; İrlanda %3,6; Portekiz %1,5 ve Yunanistan %0,6 büyümüştür (**Grafik 1**).

Bu arada küresel ekonomiye ilişkin 2015 tahminleri de yavaş yavaş belirginleşmeye başlamıştır. Büyüme-enflasyon çelişkisine sahne olan ülkemizin aksine dünya ekonomisinde enflasyon sorunu birkaç ülkenin dışında bulunmamaktadır. Tam aksine AB başta olmak üzere kimi ülkelerde fiyatların artmaması sorun olarak görülmektedir. IMF Raporuna göre 2014 yılında enflasyonda %19,8 ile İran, %10,1 ile Mısır ve %9,0 ile Türkiye başı çekmiştir. IMF'ye göre 2015 yılında da tablo çok değişmeyecek,

FED'in parasal genişlemeye son verme takvimi 2016'ya kalabilecek.

ABD, Japonya, Kanada ve İngiltere'nin büyüme oranlarında istikrar yakalandı.

IMF'ye göre Euro Alanı 2014'te beklentilerin altında büyüyecek ve yılı %0,8'lik büyüme ile kapatacak.

Dünya genelinde enflasyon sorunu bulunmazken, AB başta olmak üzere kimi ülkelerde fiyatların artmaması sorun olarak kaydediliyor. Türkiye en yüksek enflasyon oranı sıralamasında dünyada üçüncü ülke konumunda ve IMF'ye göre 2015 yılında beşinciliğe inmesi bekleniyor.

sadece Türkiye üçüncülükten, beşinciliğe inecektir (**Grafik 2**).

IMF Küresel Ekonominin Görünümü Raporu'nun öngörülerine göre işsizlik 2015 yılında da temel sorun olmaya devam edecektir. 2014 yılında işsizlikte ilk sırada olan Yunanistan 2015 yılında Güney Afrika ile yer değiştirip ikinciliğe gerileyecektir. Bu değişikliğe rağmen 2015 yılında AB'de işsizlik baş ağrıtmaya devam edecektir. Türkiye IMF'ye göre %9,5'lük oran ile 2014 yılında en yüksek işsizliğe sahip on birinci ülkedir ve tahminlere göre 2015 yılında %9,9'a yükselecek söz konusu oran ile bu konumunu devam ettirecektir.

Türkiye cari açık/GSYH oranında %7,9 ile IMF'in sıralamasında birincidir. IMF raporunu ülkeler bazında değerlendirildiğinde Türkiye düşük büyüme oranı, yüksek enflasyon oranı, yüksek işsizlik oranı ve yüksek cari açık oranı ile riskli ülkeler grubunda yer almaktadır (**Tablo 1**).

Türkiye Ekonomisi:

Ekim ayı başında açıklanan Orta Vadeli Program (2015-2017) ile Hükümetin önümüzdeki yıl izleyeceği iktisat politikası ve ana iktisadi hedefleri açıklanmıştır.

Hükümetin 2015 yılındaki öncelikleri şunlardır:

- Programın amacı enflasyonla mücadeleye kararlılıkla devam etmek ve cari işlemler açığını tedricen düşürerek büyümeyi artırmaktır. Bu amaca yönelik olarak, para ve maliye politikasında sıkı duruş devam ettirilecek, gelirler politikasıyla da bu duruş desteklenecek ve yapısal reformlara hız verilecektir.
- Yurt içi tasarrufları artırmak, mevcut kaynakları üretken alanlara yönlendirmek, ekonominin üretim kapasitesini ve teknoloji seviyesini yükseltmek, verimlilik düzeyini ve ihracatın büyümeye katkısını artırmak,
- Yatırım ortamının iyileştirilmesi, mali piyasalarda ürün ve hizmet çeşitliliği ile derinliğin artırılması, kamu gelir ve harcamalarının kalitesinin yükseltilmesi ve işgücü piyasası, eğitim ve yargı sistemi, kayıtdışılık, devlet yardımları, iyi yönetim, yerel yönetimler ve bölgesel gelişme alanlarında başlatılan yapısal dönüşüm ve reformların tamamlanması.

IMF'ye göre Türkiye'de işsizlik 2015'te de temel sorunlar arasında yer almaya devam edecek. Türkiye dünyanın belli başlı ülkeleri içinde işsizlik oranının en yüksek olduğu on birinci ülke; 2015'te işsizliğin artacağı tahmin ediliyor.

Türkiye cari açık oranının en yüksek olduğu ülke ve yetersiz büyüme, yüksek enflasyon ve yüksek işsizlik ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye riskli ülkeler arasında bulunuyor.

Orta Vadeli Program (2014-2017) açıklandı.

Enflasyonla mücadele, cari açığın azaltılması, sıkı para ve maliye politikasına devam edilmesi, yurt içi tasarrufların artırılması, yatırım ortamının iyileştirilmesi, çeşitli alanlardaki yapısal dönüşüm ve reformların tamamlanması 2015 yılı öncelikleri arasında bulunuyor.

OVP (2015-2017) geçen yılki hedeflere göre daha gerçekçi hedeflere sahiptir. Örneğin mevcut koşullarda ulaşılması mümkün olmayan %5'lik büyüme oranı konusunda ısrarcı olmaktan vazgeçilmiştir. Türkiye ekonomisinin potansiyel büyüme oranı olan %5'e ulaşamamaktadır. Geçmişten bu yana toplam faktör verimliliğine dayanmayan büyüme politikasından kaynaklandığı ve bu durumun sürdürülemezliği anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin 2015 yılında hedef alınan %4'lük büyüme oranına ulaşması da zor görünmektedir. Büyümenin temel belirleyicilerinden olan dış talepte (net ihracatta) ciddi sorunlar bulunmaktadır. İhracatta birincil pazar olan AB içinde Euro Alanı'nda 2015 yılında beklenen büyüme oranı (IMF tahmini) %1,3'dür. Fiyat esnekliği yüksek olan mallar ihraç eden Türkiye'nin bu pazardan büyüme oranını hızlı yükseltecek bir talep beklemesi anlamsızdır. Ortadoğu ve Kuzey Afrika pazarında siyasi kargaşa devam etmektedir. Türkiye izlediği dış politika ile zaten bu bölgede güçlü olduğu dört ülke pazarını kaybetmiş durumdadır.

Büyümenin iç talep yönünde ise iki temel belirleyici unsur olan hanehalkı tüketimi ve özel sektör yatırımları ise 2014 yılında önemli ölçüde erozyona uğramıştır. 2014 yılının ilk altı ayında yatırım harcamaları %1,9 gerilerken, sanayiye de girdi sağlayan tarım sektörü izlenen tarım politikaları ve kuraklık nedeniyle %1,8 oranında küçülmüştür. Özel sektör yatırım harcamaları 2014 yılının ilk çeyreğinde %1,6, ikinci çeyrekte %4,1 azalmıştır. Hanehalkı tüketim harcamaları da yılın ilk çeyreğinde %3,2 yükselirken, ikinci çeyrekte %0,4 gerilemiştir. Altı aylık toplam tüketim harcamaları artışı %1,8'le sınırlı kalmıştır (**Tablo 2**).

TCMB Taylor kuralına bağlı olarak geliştirdiği para politikasının kapsamını 2011 yılında genişletmiş, enflasyon oranını baskılamak için kontrol etmeye çalıştığı faiz oranının yanına bir de döviz kurunu eklemiştir. Şimdi OVP (2015-2017) ile bundan vazgeçmektedir. Buradaki tehlike döviz kurunun yükselmesi durumunda enflasyonun da hızla yükselecek olmasıdır. Çünkü sanayi ve dış ticaret yapımız gereği enflasyonun döviz kuruna bağlılığı yüksektir.

Sanayide Üretim, Ciro ve Kapasite Kullanımı:

Ağustos ayında Temmuz ayına göre Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi %1,4 düşmüştür. Sanayi üretim endeksinin alt sektörlerine bakıldığında üretimdeki düşüşün nedeninin imalat sanayi

OVP ile %5'lik büyüme oranından vazgeçildi, daha gerçekçi hedefler konuldu.

Bununla birlikte Türkiye'nin %4 büyüme hedefini de yakalaması zor görünüyor. Nitekim dış talepte ciddi sorunlar var. IMF'nin Euro Alanı için 2015 yılı büyüme tahmini %1,3. Ortadoğu ve Kuzey Afrika pazarında siyasi kargaşa devam ediyor.

İç talebi belirleyen hanehalkı tüketimi ve özel sektör yatırımları azaldı.

TCMB, 2011 yılından bu yana sürdürdüğü döviz kurunu kontrol politikasından OVP ile vazgeçiyor. Böylece döviz kuru ve enflasyon arasındaki sıkı ilişki nedeniyle riskler de artıyor.

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi %1,4 düştü.

olduğu görülmektedir. Ağustos ayında imalat sanayi üretimi %2 oranında gerilemiştir. Bu düşüşün toplam sanayi üretimine olumsuz etkisini kısmen de olsa madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksinin %3,5; elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksinin %0,3 yükselmiş olması azaltmıştır (**Tablo 3**).

**İmalat sanayi üretimi
%2 azaldı.**

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi ana sanayi grupları içinde madencilik ve taşocakçılığı sektörü dışında kalanların tamamında Ağustos ayında Temmuz ayına göre üretim kaybı yaşanmıştır. En yüksek üretim düşüşü %4,7 ile dayanıklı tüketim malı imalatı sektöründe olmuştur. Bu sektörü %3,0 ile sermaye malı sektörü izlemiştir (**Grafik 4 ve Tablo 4**).

İmalat Sanayinde Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Endekse göre Ağustos ayında Temmuz ayına göre en yüksek üretim artışı %13,9 ile makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektöründe sağlanmıştır. Bu sektörü %7,2 ile mobilya imalatı, %6,1 ile deri ve ilgili ürünlerin imalatı sektörleri izlemiştir. İmalat sanayindeki en yüksek üretim düşüşü ise %25,9 ile temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı sektöründe ortaya çıkmıştır. Üretimdeki düşüşte bu sektörü %14,8 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı sektörü ve %11,3 ile elektrikli teçhizat imalatı sektörleri takip etmiştir.

**En yüksek üretim
artışı makine ve
ekipman sektöründe
görüldü.**

Ağustos ayında Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksine göre üretim 2013 yılının Ağustos ayına göre %5,2 oranında yükselmiştir. Alt sektörler içinde en yüksek artış %11,3 ile madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksinde görülmüştür. Bu sektörü %7,7 ile elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü ve %4,3 ile imalat sanayi sektörü endeksi izlemiştir.

**Takvim Etkisinden
Arındırılmış Sanayi
Üretim Endeksi yıllık
bazda %5,2 arttı.**

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi ana sanayi grupları içinde Ağustos 2013'e göre en yüksek üretim artışı %12,8 ile sermaye malı imalatı sektöründe görülmüştür. Bu sektörü %11,3 ile madencilik ve taşocakçılığı sektörü izlemiştir. İmalat sanayinde bu endekse göre üretim %4,3 artarken, alt sektörler içinde en yüksek üretim artışı %44,2 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı sektöründe sağlanmıştır.

**En yüksek yıllık
üretim artışı sermaye
malı imalatı
sektöründe görüldü.**

Bu sektörü %37,5 ile makine ve ekipmanları kurulumu ve onarımı sektörü takip etmiştir. İmalat sanayinde en yüksek üretim kaybı yaşayan sektörler ise %9,3 ile diğer imalatlar sektörü ve %8,9 ile deri ve ilgili ürünlerin imalatı sektörü olmuştur (**Tablo 5**).

Ağustos ayında Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Toplam Sanayi Ciro Endeksi Temmuz ayına göre %0,7 azalmıştır. Alt sektörlerden İmalat Sanayi Endeksi %0,8 azalırken, madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi değişmemiştir (**Grafik 5**).

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %0,7 düştü.

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksinde ana sanayi grupları içinde ciro artışı sağlayan tek sektör %4,9 ile sermaye mali sektörü olmuştur. En yüksek ciro kaybına uğrayan sektör ise %5,1 oranında düşüş ile enerji sektörü olmuştur. Ciro kaybında bu sektörü %0,8 ile dayanıklı tüketim mali sektörü izlemiştir.

Ciro artışı sağlayan tek sektör sermaye mali imalatı oldu.

İmalat Sanayinde Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Ciro Endeksi verilerine göre en yüksek ciro artışı ise %24,1 ile makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımında sektöründe görülmüştür. Ciro artışında bu sektörü %17,1 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı ve %11 ile ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) sektörü izlemiştir.

İmalat Sanayiinde Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Ciro Endeksinde en yüksek ciro artışı makine ve ekipmanların kurulumunda kaydedildi.

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış İmalat Sanayi Ciro Endeksinde ise en yüksek ciro düşüşü %9,1 ile temel eczacılık ürünlerinin imalatı sektöründe olmuştur. Ciro düşüşünde bu sektörü %8,7 ile giyim eşyalarının imalatı ve %5,9 ile deri ve ilgili ürünlerin imalatı sektörü izlemiştir (**Tablo 6**).

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi aylık bazda %11,7 arttı.

Ağustos ayında Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi, 2013 yılı Ağustos ayına göre %11,7 yükselmiştir. Bu endekse göre 2014 yılı Ağustos ayında madencilik ve taşocakçılığı sektörü endeksi 2013 yılının aynı ayına göre %9,5; imalat sanayi sektörü ciro endeksi ise %11,8 oranında artmıştır.

En yüksek ciro artışı sermaye mali imalatında görüldü.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksinde ana sanayi grupları içinde en yüksek ciro artışı %22,6 ile sermaye mali sektöründe olmuştur. Ciro artışında bu sektörü %12,6 ile ara mali sektörü ve %12,1 ile dayanıksız tüketim mali sektörü izlemiştir. Ciro kaybına uğrayan tek sektör ise %3,3 ile enerji sektörü olmuştur.

İmalat sanayiinde ciro %11,8 arttı.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Ciro Endeksi verilerine göre imalat sanayinde ciro %11,8 artarken, sektör içinde en yüksek ciro artışı ise %192 ile diğer ulaşım araçları sektöründe sağlanmıştır.

Ciro artışında bu sektörü %62,8 ile makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektörü, %39,6 ağaç, ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç) sektörü izlemiştir.

Takvim Etkisinden Arındırılmış İmalat Sanayi Ciro Endeksinde en yüksek ciro düşüşü ise, %16,7 ile diğer imalatlar sektöründe gerçekleşmiştir. Ciro düşüşünde bu sektörü %8,7 ile deri ve ilgili ürünler imalatı sektörü ve %7,8 ile kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı sektörü takip etmiştir (**Grafik 6**).

Sanayi ciro endeksinde yıllık bazdaki düşüşe karşın, aylık bazdaki yükselişin nedeni Temmuz ayındaki şeker bayramından kaynaklanmaktadır.

İstihdam ve İşsizlik:

2014 yılı Temmuz döneminde işgücüne katılma oranı %51,3 olurken, oran erkeklerde %72,3 kadınlarda %30,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde 26 milyon 410 bin kişi istihdam edilmiş ve istihdam oranı %46,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran erkeklerde %65,9; kadınlarda ise %27,2 olarak gerçekleşmiştir.

Bu dönemde, tarım sektöründe çalışan sayısı 5 milyon 914 bin kişi, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı ise 20 milyon 496 bin kişiye ulaşmıştır. Çalışanların %22,4'ü tarım sektöründe, %19,9'u sanayi sektöründe, %7,3'ü inşaat sektöründe, %50,5'i ise hizmetler sektöründe istihdam edilmiştir.

Türkiye'de genellikle kırılmalık denilince finansal kırılmalık anlaşılmalıdır. Aslında ekonomideki en büyük kırılmalık işgücü piyasasındadır. Türkiye'deki işgücüne katılma oranı (işgücünün yetişkin nüfusa oranı) ve istihdam oranı (istihdam edilenlerin yetişkin nüfusuna oranı) çok düşüktür. **Tablo 7**'den de görüleceği üzere Türkiye 2014 yılının ikinci çeyreği itibarıyla %50,8 ile Avrupa'da krizdeki Yunanistan'dan (%49,4) ve Makedonya'dan (%46,8) sonra en düşük 3'üncü istihdam oranına sahiptir. Nüfusu Türkiye'ye yakın olan Almanya'da istihdam oranı %73,4; Fransa'da %64,5; İngiltere'de 71,9 ve krizle boğuşan İtalya'da %55,7'dir.

En yüksek ciro düşüşü ise diğer imalatlar sektöründe gerçekleşti.

Temmuz 2014'te işgücüne katılma oranı %72,3 oldu.

İstihdam oranı %46,3 olarak gerçekleşti.

Tarım-dışı istihdam 20 milyon 496 bin kişi oldu.

Temmuz 2014 döneminde işsizlik oranı %9,8'e; işsiz sayısı da 2 milyon 867 bin kişiye ulaşmıştır. İşsizlik oranı erkek işgücünde %8,8; kadın nüfusta ise %12 düzeyine çıkmıştır. Bu dönemde tarım dışı işsizlik oranı %12 olurken, genç nüfusta işsizlik oranı %18,2'ye kadar yükselmiştir. Bu durum işgücü verileri mevsim etkilerinden arındırıldığında da geçerliliğini korumaktadır. Nitekim mevsim etkilerinden arındırılmış işsiz sayısı bu dönemde 135 bin kişi artmış ve işsizlik oranı %10,4'e ulaşmıştır (**Tablo 8**).

Ödemeler Dengesi:

Eylül ayının son gününde açıklanan dış ticaret verilerine göre Ağustos ayında bir önceki yılın aynı ayına göre ihracat %2,9; ithalat ise %7 artış kaydetmiştir. Bu artışlar neticesinde Ağustos ayında ihracat 11 milyar 440 milyon dolar olurken, ithalat 19 milyar 476 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Dış ticaret açığı ise, %13,5 oranında artarak 8 milyar 36 milyon dolara ulaşmıştır. Böylece ihracatın ithalatı karşılama oranı %61,1'den, %58,7'ye gerilemiştir.

Ocak-Ağustos döneminde ihracat geçen yılın aynı dönemine göre %5,7 artarak 104 milyar 930 milyon dolara yükselirken, ithalat %4,7 oranında azalmış ve 159 milyar 95 milyon dolara gerilemiştir. Dış ticaret dengesindeki açık da %20 azalarak 54 milyar 165 milyon dolara gerilemiştir. Bu gerçekleştirmeler sonrasında dış ticaret hacmi, %0,9 daralmış ve 264 milyar 26 milyon dolara inmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2013 yılının üstüne çıkmış ve %66 olmuştur.

Temmuz 2014'te işsizlik oranı %9,8 oldu. Oran gençlerde %18,2'ye yükseldi.

Mevsim etkilerinden arındırılmış işsizlik oranı %10,4 oldu.

Ağustos 2014'te ihracat %2,9; ithalat %7 arttı.

Dış ticaret açığı %13,5 yükseldi.

İhracatın ithalatı karşılama oranı %58,7'ye geriledi.

İlk 8 ayda ihracat %5,7 arttı; ithalat %4,7 azaldı.

Ağustos ayında ülke gruplarına göre ihracatta AB yine başı çekmeye devam etmiş ve AB'ye yapılan ihracat %10 oranında yükselerek 5 milyar 65 milyon dolara ulaşmıştır. Böylece 2013 yılı Ağustos ayında ihracatımız içinde AB'nin payı %41,4 iken, 2014 Ağustos ayında bu oran %44,3'e çıkmıştır. Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracat %5,1; İslam Ülkeleri Teşkilatına üye ülkelere yapılan ihracat ise %0,6 yükselmiştir. Ocak-Ağustos döneminde ise geçen yılın aynı dönemine göre AB'ye yapılan ihracat %12,9 yükselirken, Orta Doğu Ülkelerine yapılan ihracat %2,3, İslam Ülkeleri Teşkilatına üye ülkelere yapılan ihracat ise %3,7 oranında azalmıştır. Bu veriler çerçevesinde Türkiye'nin İslam ülkeleri ile ekonomik ilişkinin zayıfladığı söylenebilir.

AB'ye yapılan ihracat %10 arttı. İhracatta AB'nin payı %44,3'e çıktı.

Ağustos ayında ihracatta ilk sırayı her zaman ki gibi Almanya almıştır. Almanya'ya yapılan ihracat Ağustos ayında 1 milyar 137 milyon dolara ulaşmıştır. Bu ülkeyi 777 milyon dolar ile İngiltere, 647 milyon dolar ile Irak ve 530 milyon dolar ABD izlemiştir. Fasıllara göre ihracatta ilk sırayı 1 milyar 25 milyon dolar ile kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları alırken, ikinci sırayı 953 milyon 443 bin dolar ile motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı faslı, üçüncü sırayı da 769 milyon 650 bin dolar ile örme giyim eşyası ve aksesuarı faslı almıştır. Ocak-Ağustos döneminde en fazla ihracat yapılan fasıl ise 10 milyar 894 milyon dolar ile motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı olmuştur.

İhracatta ilk sırayı Almanya ve kazanlar, makineler, mekanik cihaz ve aletler aldı.

Ağustos ayında ülke bazında ithalatta ilk sıradaki Rusya yerini Çin Halk Cumhuriyeti'ne bırakmıştır. Çin'den yapılan ithalat geçen yıla göre %20 oranında yükselmiş ve 2 milyar 257 milyon dolara yükselmiştir. İthalatta bu ülkeyi 2 milyar 137 milyon dolar ile Rusya, 1 milyar 746 milyon dolar ile Almanya ve 994 milyon dolar ile İtalya takip etmiştir.

İthalatta ilk sırayı Çin ve mineral yakıtlar aldı.

Fasıllara göre ithalatta ilk sırayı 4 milyar 697 milyon dolar ile yine 27 nolu mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral muımlar faslı alırken, ikinci sırayı 2 milyar 38 milyon dolar ile kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları, üçüncü sırayı da 1 milyar 482 milyon dolar ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı faslı almıştır.

Ocak-Ağustos döneminde ise her zaman olduğu üzere ithalatta ilk faslı mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral muımlar faslı almıştır. Bu fasıldan ilk sekiz ayda yapılan ithalat 2013 yılına göre daha küçük oranda artmış, %1,3 oranında yükselerek 36 milyar 538 milyon dolarda kalmıştır. İthalattaki bu yavaşlamada petrol fiyatlarındaki düşüş ve büyüme oranındaki yavaşlama etkin olmuştur.

Dış ticaretteki bu gerçekleştımler doğal olarak ödemeler dengesine de yansımış ve cari işlemler açığı 2013 yılı Ocak-Ağustos dönemine göre 16 milyar 199 milyon dolar azalarak ve 29 milyar 586 milyon dolara gerilemiştir. Dış ticaret açığındaki düşüşte parasal olmayan altın kalemi ithalatının yılın ilk sekiz ayında 8 milyar 559 milyon azalması önemli bir etken olmuştur.

Cari açığın azalmasında önemli bir kalem olan turizm gelirleri bu dönemde beklenenin altında gerçekleşmiştir. Ocak-Ağustos döneminde net turizm gelirleri sadece 770 milyon dolar artmıştır. Yatırım gelirindeki çıkış ise geçen yıla göre 906 milyon dolar azalmış ve 5 milyar 568 milyon dolarda kalmıştır.

Ocak-Ağustos döneminde yabancıların doğrudan yatırımları geçen yıla göre 773 milyon dolar artmış ve 8 milyar 639 milyon dolara yükselmiştir. Türk vatandaşlarının yurtdışında yaptıkları yatırım ise daha yüksek bir artış sağlamıştır. Bu dönemde yurtdışına yapılan yatırım 2013 yılının aynı dönemine göre 2 milyar 304 milyon dolar artmış ve toplam yatırımlar 4 milyar 49 milyon dolara yükselmiştir. Artışın nedeni yurtdışında 1 milyar 666 milyon dolara ulaşan madencilik ve taşocakçılığı, ham petrol ve doğalgaz çıkarımı sektörü yatırım yapılmasıdır.

Ocak-Ağustos döneminde yabancılar 1 milyar 930 milyon dolarlık net yatırım yapmıştır. Buna karşın yabancılar DİBS'ten çıkmaya başlamış ve yılın sekiz ayında 343 milyon dolara ulaşan bir net satım yapmıştır. Türkiye'de borçlanmaya kesintisiz devam eden sektör bankalar olmuştur. Bankacılık sektörü 2014 yılında 6 milyar 596 milyon dolara ulaşan net borçlanmaya gitmiştir. Bu dönemde reel sektör 3 milyar 954 milyon dolarlık borçlanma yapmıştır.

Ocak-Ağustos döneminde Türkiye'ye TCMB'nin ödemeler bilançosunda net hata noksan kalemi başlığı altında gösterdiği kayıtdışı döviz girişi 9 milyar 106 milyon dolara ulaşmıştır. Bu giriş sayesinde TCMB döviz rezervini 3 milyar

Cari işlemler açığı ilk sekiz ayda 16,2 milyar dolar azaldı.

Turizm gelirleri beklentinin altında kaldı.

Ocak-Ağustos döneminde doğrudan yabancı yatırımlar yıllık bazda 773 milyon dolar arttı.

Aynı dönemde yabancılar 1,9 milyar dolar net yatırım yaptı.

Kayıtdışı döviz girişi 9,1 milyar dolara ulaştı.

354 milyon dolar yükseltmiştir. Net hata noksan kalemi bu düzeyi ile cari açığın %30,7'sine karşılık gelmektedir. Bu finansman yöntemi Türkiye'yi cari açık açısından daha da riskli hale getirmektedir.

Para ve Maliye Politikası:

Eylül ayında Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) aylık bazda %0,14; 2013 yılının Aralık ayına göre %6,43; bir önceki yılın aynı ayına göre %8,86 ve on iki aylık ortalamalara göre %8,54 artmıştır. Ana harcama gruplarına göre Eylül ayında en yüksek fiyat artışı %1,21 ile lokanta ve otellerde gerçekleşmiştir. Bu grubu %0,72 ile çeşitli mal ve hizmetler, %0,49 ile konut ve %0,42 ile sağlık grubu izlemiştir. Yıllık enflasyonda %3,38 ile yine gıda ve alkolsüz içecekler temel belirleyici olmuştur. Yıllık bazda en yüksek fiyat artışı ise %14,43 ile lokanta ve oteller grubunda ortaya çıkmıştır (**Tablo 9**).

**Eylül'den Eylül'e
TÜFE %8,86; Yİ-ÜFE
%9,84; YD-ÜFE %6,88
arttı.**

Eylül ayında yaşanan kuraklık ve tarım sektörüne yönelik politika tercihleri nedeni ile tarım ürünleri fiyatları yıllık bazda %16,31 artmıştır. Bu endeksten sonra en yüksek fiyat artışı %9,84 ile yurt içi üretici fiyat endeksinde görülmüştür. Yurt dışı fiyat endeksinde yükseliş ise, enerji fiyatlarındaki artışın düşük düzeyde seyretmesi nedeniyle sınırlı düzeyde olmuş ve Eylül ayını yıllık bazda %6,88'lik artış ile kapatmıştır (**Tablo 10**).

**Tarım ürünleri fiyatları
%16,31 arttı.**

Ocak-Eylül dönemi itibariyle Merkezi Yönetim Bütçesi açığı %165,5 oranında artmış, 2013 yılında 4 milyar 494 milyon TL olan açık, 2014 yılında 11 milyar 930 milyon TL'ye yükselmiştir. Diğer yandan, 2013 yılı Ocak-Eylül döneminde 39 milyar 343 milyon TL faiz dışı fazla veren bütçe, 2014 yılında %33,1'lik düşüş ile 26 milyar 338 milyon TL faiz dışı fazla verebilmiştir.

**Bütçe açığı %165,5
yükseldi.**

**İlk 9 ayda faiz dışı
fazla küçüldü.**

2014 yılı Ocak-Eylül döneminde bütçe gelirleri 2013 yılının aynı dönemine göre %8,1 oranında artarak 313.504 milyon TL olurken, bütçe giderleri %10,5 artmış ve 325 milyar 434 milyon TL düzeyine yükselmiştir. 2014 yılının ilk dokuz ayında vergi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre %7,7 artarak 258 milyar 650 milyon TL'ye ulaşmıştır. Faiz hariç bütçe giderleri ise %14,5'lik artış ile 287 milyar 165 milyon TL olmuştur (**Tablo 11**).

**İlk 9 ayda bütçe
gelirleri %8,1; bütçe
giderleri %10,5 arttı.**

SONUÇ

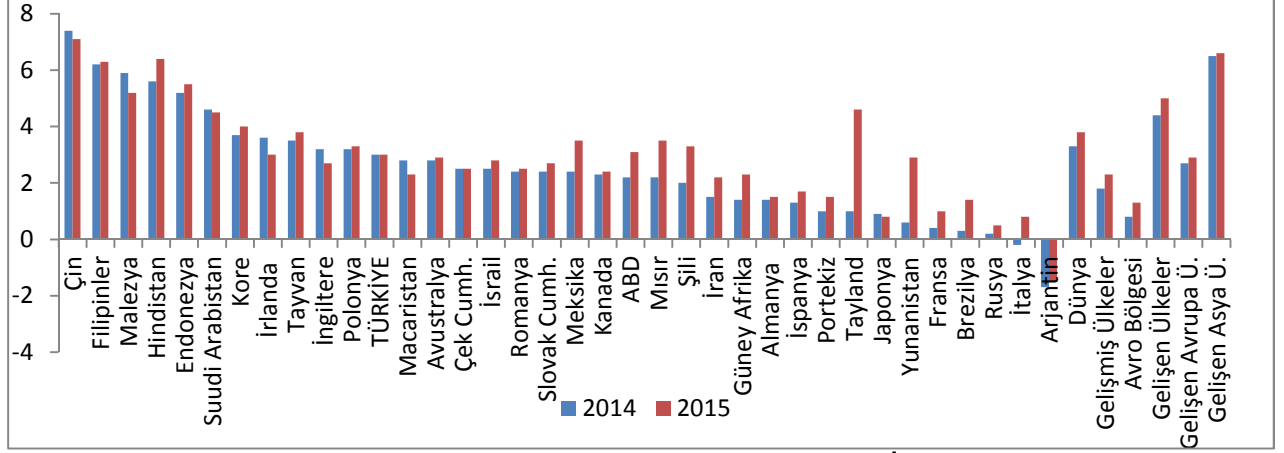
FED'in parasal genişlemeyi zayıflatması Türkiye'de cari açığın ve büyümenin finansmanını zorlaştırırken, yılın ilk altı ayında büyüme oranının aşağıya çekilmesine kaynaklık eden bir olgu olmuştur. Aslında bu sonuç şaşırtıcı da değildir. Türkiye 2008'den bu yana kişi başına GSYH'si 10.000-10.800 dolar bandında inip çıkan; iddialı hedeflere kıyasla yani kişi başına geliri artmayan bir ülke konumundadır. Türkiye'nin potansiyel büyüme oranı olan %5'in altında büyümeye devam etmesi, zaten yüksek düzeydeki işsizlik oranının daha da artmasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda işsizliğin azaltılması ve büyüme oranının artırılması için duraksayan yapısal önlemlere devam edilmesi, sanayicinin önündeki engellerin kaldırılması zorunludur. Özerk kurulların çalışmalarının güçlendirilmesi, işgücü piyasasının taleplerine duyarlı bir eğitim politikası izlenmesi, Ar-Ge faaliyetlerinin etkinlikle teşvik edilmesi, girişimcilerin hareket alanının genişletilmesi ve siyasi istikrarın güçlendirilmesi de yapısal önlemler kapsamında değerlendirilmelidir.

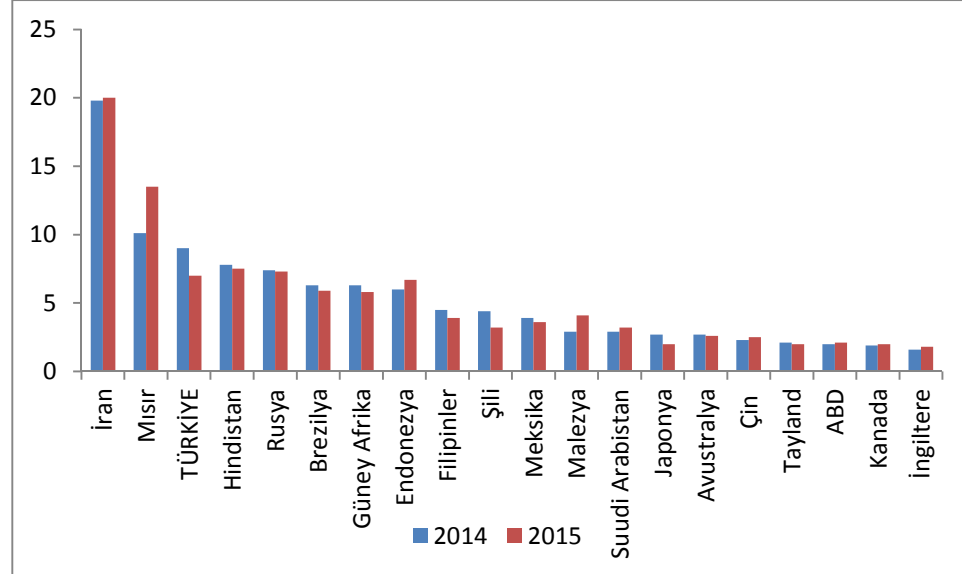
FED'in parasal genişletmeyi zayıflatması Türkiye ekonomisini etkiledi.

Kişi başına GSYH 2008'den beri 11.000 dolara ulaşamıyor.

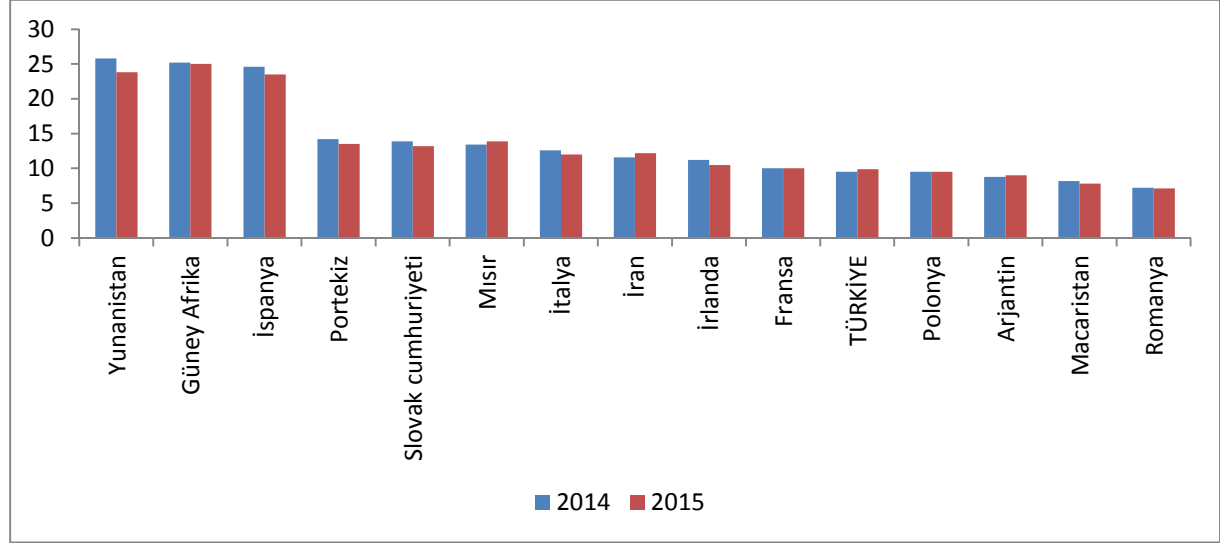
Türkiye'nin potansiyel büyüme oranını yakalayabilmesi için yapısal reformlara hız kazandırılması gerekiyor.

Grafik 1: IMF'nin Büyüme Tahminleri 2014-2015

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, October 2014; TİSK

Grafik 2: IMF'ye göre Enflasyonda İlk Yirmi Ülke 2014-2015

Kaynak: IMF Economic Outlook, October 2014; TİSK

Grafik 3: IMF'e Göre İşsizlik Oranında İlk On Beş Ülke 2014-2015

Kaynak: IMF Economic Outlook, October 2014; TİSK.

Tablo 1: Dünyada En Fazla Cari Açık Veren Ülkeler (Milyar Dolar)

ÜLKELER	CARİ AÇIK	CARİ AÇIK/GSYH (%)
ABD	400	2,4
İngiltere	114	4,5
Brezilya	81	3,6
Türkiye	65	7,9
Kanada	59	3,2
Avustralya	49	3,2
Fransa	37	1,3
Hindistan	32	1,7
Endonezya	28	3,3
Meksika	26	2,1
Toplam	891	

Kaynak: World Economic Outlook, October, 2014; TİSK

Tablo 2: Orta Vadeli Programda Seçilmiş Temel Ekonomik Büyüklükler

	2012	2013	2014*	2015**
GSYH Büyümesi ⁽³⁾	2,2	4,1	3,3	4,0
Toplam Yurt içi Tasarruf / GSYH	14,5	13,4	14,9	15,2
İşgücüne Katılma Oranı (%)	50,0	48,3	50,1	50,2
İşsizlik Oranı (%)	9,2	9,0	9,6	9,5
İhracat (fob) (Milyar Dolar)	152,5	151,8	160,5	173,0
İthalat (cif) (Milyar Dolar)	236,5	251,7	244,0	258,0
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-47,8	-65,1	-46,0	46,0
Cari İşlemler Dengesi / GSYH (%)	-6,1	-7,9	-5,7	-5,4
Bütçe Dengesi/GSYH	-2,1	-0,7	-0,8	-0,5
TÜFE Yıl Sonu % Değişme	6,2	6,8	9,4	6,3

(*) Gerçekleşme Tahmini (**) Program

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2015-2017 Orta Vadeli Program

Tablo 3: Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi, Bir Önceki Aya Göre Değişim Oranları 2011 - 2014

Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos
2011	2,0	-1,2	0,4	-0,8	0,4	0,9	-0,4	2,2
2012	-0,7	-0,1	1,5	0,2	1,6	-2,2	0,7	0,0
2013	1,5	1,9	-0,1	0,3	-0,5	2,3	0,0	-2,6
2014	1,0	-0,3	-0,4	0,9	-0,8	0,4	1,8	-1,4

Kaynak: TÜİK, TİSK.

Tablo 4: Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksi, Aylık Değişim Oranları, Ocak-Ağustos 2014

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağus.
Toplam Sanayi	1,1	-0,4	-0,4	1,0	-1,0	0,4	1,9	-1,4
Ara Malı	3,2	-1,2	-0,5	0,7	0,0	-3,0	0,1	-0,5
Dayanıklı Tüketim Malı	-3,7	3,4	2,2	-0,3	-0,5	1,6	3,5	-4,7
Dayanısız Tüketim Malı İmalatı	1,9	-2,0	1,2	0,2	0,3	-0,1	1,3	-1,0
Enerji	-0,3	0,6	0,4	2,2	-1,0	-0,2	1,6	-1,0
Sermaye Malı İmalatı	-2,1	1,4	-3,5	2,2	-4,7	9,5	6,0	-3,0
Madencilik ve Taşocakcılığı	4,6	0,8	-2,5	3,7	-2,4	-1,2	-2,0	3,5
İmalat Sanayi	1,2	-0,6	-0,3	0,5	-1,0	0,9	1,9	-2,0

Kaynak: TÜİK, TİSK.

Tablo 5: Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretim Endeksine Göre Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre Değişim Oranları, 2011 - 2014

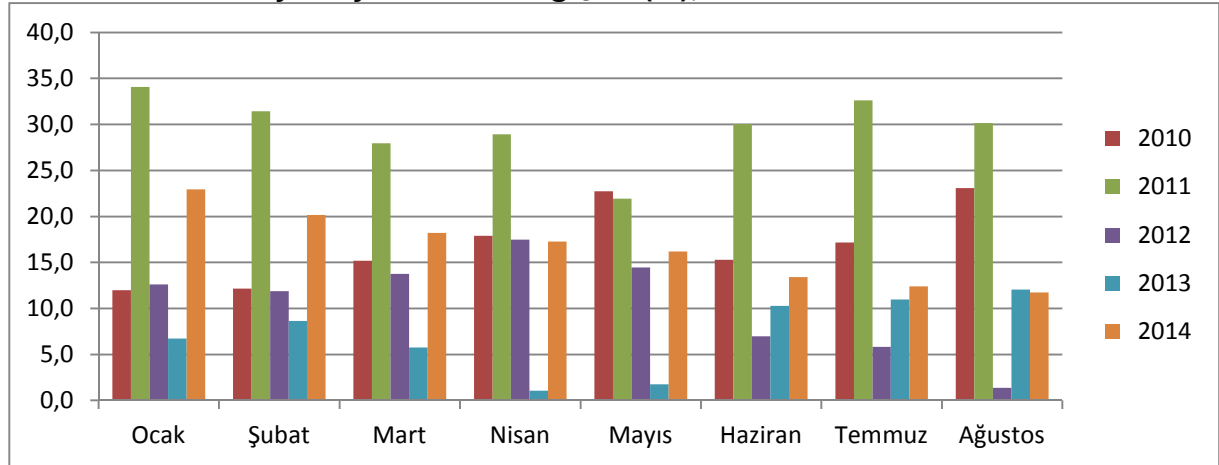
Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos
2011	19,8	14,4	11,4	9,6	8,7	9,6	8,9	7,7
2012	0,7	2,2	3,7	4,8	5,8	2,1	3,3	0,7
2013	2,0	4,6	2,2	2,7	0,2	5,0	3,9	0,7
2014	7,1	4,6	4,2	4,6	3,5	1,6	3,6	5,2

Kaynak: TÜİK, TİSK.

Tablo 6: Ana Sanayi Gruplarına Göre Sanayi Ciro Endeksindeki Değişim Oranları, Ağustos 2014

Ana Sanayi Grupları	Takvim Etkisinden Arındırılmış Yıllık Değişim	Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Aylık Değişim
Toplam sanayi	11,7	-0,7
Ara malı imalatı	12,6	-0,1
Dayanıklı tüketim malı imalatı	0,2	-1,8
Dayanısız tüketim malı imalatı	12,1	-0,8
Enerji	-3,3	-5,1
Sermaye malı İmalatı	22,6	4,9

Kaynak: TÜİK, TİSK.

Grafik 4: Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi Bir Önceki Yılın Aynı Ayına Göre Değişim (%), 2010-2014

Kaynak: TÜİK, TİSK.

Tablo 7: Avrupa Ülkelerinde İstihdam Oranı

	2012	2013	2014Q1	2014Q2
AB (28)	64,1	64,4	64,1	64,9
Euro Alanı (18)	63,7	63,7	63,2	63,9
Belçika	61,9	61,6	61,5	61,9
Bulgaristan	59,4	59,6	59,0	61,0
Çek Cumhuriyeti	67,0	68,3	68,1	68,7
Danimarka	72,4	72,2	71,3	72,7
Almanya	73,3	73,7	73,0	73,4
Estonya	67,3	68,3	67,6	69,2
İrlanda	59,3	61,4	60,8	61,3
Yunanistan	49,7	48,4	48,5	49,4
İspanya	55,0	55,1	54,7	56,0
Fransa	63,8	64,1	64,0	64,5
Hırvatistan	48,7	52,7	52,7	54,6
İtalya	56,5	55,7	55,1	55,7
GK Rum Kesimi	64,2	61,8	60,9	62,2
Letonya	64,1	65,3	65,8	66,6
Litvanya	62,3	64,3	64,2	65,1
Lüksemburg	66,4	66,2	66,2	66,7
Macaristan	57,8	59,7	60,9	61,7
Malta	59,2	61,3	60,8	61,6
Hollanda	75,0	74,2	73,2	73,6
Avustralya	72,4	72,4	71,5	72,8
Polonya	60,0	60,8	60,3	61,3
Portekiz	60,1	61,6	61,5	62,6
Romanya	59,3	59,5	59,5	61,2
Slovenya	64,2	63,2	62,5	64,5
Slovakya	59,4	59,8	60,2	60,7
Finlandiya	68,5	67,9	67,3	70,0
İsveç	73,5	74,3	73,4	75,0
Birleşik Krallık	70,8	71,3	71,5	71,9
İzlanda	79,4	81,0	79,1	83,0
Norveç	75,4	75,2	74,6	75,7
İsviçre	79,6	80,2	79,0	79,7
Makedonya	44,3	46,4	46,7	46,8
Türkiye	48,9	49,5	48,0	50,8 (*)

(*) Yeni Seri

Kaynak: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/database

Tablo 8: İşgücü Piyasasının Temel Göstergeleri (Mevsim Etkilerinden Arındırılmış)

	İşgücüne katılma oranı (%)	İstihdam oranı (%)	İşsizlik oranı (%)	Tarım dışı işsizlik oranı (%)	Genç nüfusta işsizlik oranı (%)
2013 Ocak	48,5	44,3	8,7	10,7	17,0
Şubat	48,3	44,1	8,7	10,6	17,1
Mart	48,4	44,1	8,8	10,7	17,0
Nisan	48,6	44,3	8,9	10,8	16,7
Mayıs	48,5	44,2	9,0	10,8	16,5
Haziran	48,4	44,1	8,9	10,8	16,7
Temmuz	48,4	43,9	9,2	11,1	17,1
Ağustos	48,4	43,9	9,3	11,2	17,2
Eylül	48,5	43,9	9,4	11,3	17,8
Ekim	48,3	43,9	9,3	11,1	17,8
Kasım	48,2	43,7	9,3	11,1	17,5
Aralık	48,5	44,1	9,1	10,9	16,4
2014 Ocak	49,5	44,9	9,2	11,1	16,4
Şubat	50,2	45,6	9,1	11,1	15,7
Mart	50,4	45,8	9,2	11,1	16,3
Nisan	50,4	45,7	9,2	11,2	16,3
Mayıs	50,5	45,7	9,6	11,6	17,4
Haziran	50,5	45,4	10,0	12,0	18,2
Temmuz	50,5	45,2	10,4	12,5	19,1

Kaynak: TÜİK, TISK.

Tablo 9: Ana Harcama Gruplarının Genel Endekste Yıllık Değişime Olan Etkisi (%), Eylül 2014

Ana harcama grupları	Harcama Grubu Ağırlıkları	Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı	Ana Harcama Gruplarının Toplam Değişime Yıllık Etkisi
TÜRKİYE	100,00	8,86	8,86
Gıda ve alkolsüz içecekler	24,45	13,95	3,38
Alkollü içecekler ve tütün	5,29	3,38	0,18
Giyim ve ayakkabı	7,17	8,44	0,60
Konut	16,41	5,18	0,84
Ev eşyası	7,52	9,25	0,69
Sağlık	2,44	9,37	0,23
Ulaştırma	15,54	7,44	1,15
Haberleşme	4,70	1,40	0,07
Eğlence ve kültür	3,36	8,64	0,29
Eğitim	2,26	7,79	0,17
Lokanta ve oteller	6,58	14,43	0,94
Çeşitli mal ve hizmetler	4,28	7,89	0,33

Kaynak: TÜİK, TİSK.**Tablo 10: Fiyat Endekslerindeki Değişim Ağustos 2014**

Endeks	Yıllık Oran 2013 Eylül Ayına Göre (%)	On İki Aylık Ortalama
Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)	8,86	8,54
Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi (Yİ-ÜFE)	9,84	9,84
Yurt Dışı Üretici Fiyat Endeksi (YD-ÜFE)	6,88	15,03
Tarım Ürünleri Üretici Fiyat Endeksi	16,31	9,55

Kaynak: TÜİK, TİSK.

Tablo 11: Merkezi Yönetim Bütçe Temel Kalemlerdeki Gerçekleşmeleri, (2013-2014) (Bin TL)

	2013		2013		2014		ARTIŞ ORANI (%)	
	GERÇ.	EYLÜL	OCAK - EYLÜL	EYLÜL	OCAK-EYLÜL	2014 EYLÜL / 2013 EYLÜL	2014/ 2013	
Bütçe Giderleri	408.224.560	34.846.826	294.540.780	39.550.075	325.434.910	13,5	10,5	
Faiz Hariç Giderler	358.238.510	28.747.213	250.702.679	34.916.910	287.165.815	21,5	14,5	
Personel Giderleri	96.235.367	8.420.652	73.344.574	9.516.132	84.371.152	13,0	15,0	
Mal ve Hizmet Alımları	36.386.232	2.589.138	21.644.098	2.970.060	24.614.278	14,7	13,7	
Cari Transferler	148.742.593	11.436.396	110.912.511	15.300.162	124.959.486	33,8	12,7	
Sermaye Giderleri	43.767.278	3.563.011	22.293.959	4.462.396	27.007.989	25,2	21,1	
Sermaye Transferleri	7.665.522	624.793	3.784.111	521.687	4.268.483	-16,5	12,8	
Borç Verme	9.135.057	764.047	6.686.692	606.174	7.828.419	-20,7	17,1	
Faiz Harcamaları	49.986.050	6.099.613	43.838.101	4.633.165	38.269.095	-24,0	-12,7	
Bütçe Gelirleri	389.681.985	30.121.859	290.046.367	30.338.744	313.504.464	0,7	8,1	
Genel Bütçe Gelirleri	375.563.758	28.982.023	280.699.388	29.390.284	301.496.842	1,4	7,4	
Vergi Gelirleri	326.169.164	24.216.478	240.263.242	26.236.974	258.650.662	8,3	7,7	
Teşebbüs ve Mülkiyet Geliri	14.311.681	2.596.860	11.350.607	1.415.784	11.419.621	-45,5	0,6	
Özel Gelirler ile Alınan Bağışlar ve Yardımlar	1.095.571	127.189	1.423.379	110.044	1.778.673	-13,5	25,0	
Faizler, Paylar ve Cezalar	23.651.345	1.688.559	18.180.168	1.470.938	22.070.799	-12,9	21,4	
Sermaye Gelirleri	10.105.296	344.963	9.407.650	137.655	6.774.061	-60,1	-28,0	
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	11.445.166	941.544	7.154.697	807.634	9.397.595	-14,2	31,3	
Bütçe Dengesi	-18.542.575	-4.724.967	-4.494.413	-9.211.331	-	-95,0	-165,5	
Faiz Dışı Denge (Maliye Tanımlı)	31.443.475	1.374.646	39.343.688	-4.578.166	26.338.649	-433,0	-33,1	

Kaynak: Maliye Bakanlığı, TİSK.